

Jogi melléklet

Külgazdaság, LXII. évf., 2018. március–április (27–41. o.)

A szerződészerű teljesítés követelményei a Ptk. és a Bécsi Vételi Egyezmény rendszerében

BERGENDI-RÁCZ DIÁNA

Szerződészerű teljesítés alatt a szerződő felek egybehangzó joghatás kiváltására alkalmas akaratkijelentésében foglaltak teljes mértékű megvalósulását értjük. Ennek létrejötte és megvalósulása a célja a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénynek (továbbiakban: Ptk.), valamint a Bécsi Vételi Egyezménynek. A szerződésben foglalt szolgáltatás megvalósulása, vagy áru továbbítása a felek által közösen meghatározott feltételek alapján kell, hogy történjen, és figyelemmel kell lennie a Ptk., illetve az Egyezmény szabályaira. Három fő alappillére van a tárgyalt jogforrások alapján, amelyek beteljesülése elengedhetetlen feltétele a felek közötti szolgáltatás vagy áru teljesítésének: szerződészerű áruszolgáltatás, tulajdonjog-átruházás és okmányok átadása.

Journal of Economic Literature (JEL) kód: K12 Contract Law.

Bevezető gondolatok

A szerződészerű teljesítés alapgondolatát már a preklasszikus kor végén Cicero akként írta le, hogy „*az igazságosság alapja pedig a fides, vagyis a szavaink és megállapodásaink szilárdsága és valódisága*”¹ Ez a *fides* az, amely nemcsak a Ptk. megalkotása során vezette a jogalkotó kezét a szerződészerű teljesítés újrakodifi-

<https://doi.org/10.47630/KULG.2018.62.3-4.27>

Dr. Bergendi-Rác Diána, LL.M. PhD-hallgató (Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola). E-mail: dr.bergendi.racz@gmail.com.

¹ Földi-Hamza [2008], 472.

kálása során,² hanem hatással volt és van a Bécsi Vételi Egyezményre (továbbiakban: Egyezmény) mint a nemzetközi kereskedelemben egyik legtöbbet alkalmazott jogforrásra is.³ A felek egyik legfontosabb feladata, hogy akár nemzetközi adásvétel során, akár a magyar magánjog területére eső szerződés esetében az abban foglaltak teljesítésekor bizonyos követelményeket megtartsanak. Mind az Egyezmény, mind a Ptk. meghatározza a szerződésbe kötelező elemként belefoglalt felek által teljesítendő kötelezettségeket, amelyek az áru vagy dolog átadását, tulajdonjog átruházását és szükség szerint az árura vonatkozó okmányok, illetve dokumentáció átadását jelentik. E fő kötelezettségeken túl mindkét jogforrásban megtalálhatjuk a felek szerződési szabadság elvéből fakadó azon jogát, hogy a közöttük létrejött szerződés tartalmát kölcsönösen alakítják ki és attól csak közös akarattal térhetnek el.⁴ A felsorolt kötelezettségek együttes megtartása eredményezi a szolgáltatás (áru) szerződésszerű teljesítését és megalapozhatja a felek továbbra is szoros kereskedelmi kapcsolatát. Természetesen ezen követelmények nem teljesítését mindkét jogforrás a szerződésszegő magatartások közé sorolja, és alapvető szerződésszegés esetén, egyfajta *ultima ratio* megoldásként az elállás jogintézményével kívánja orvosolni a sérelmet szenvedett felet.⁵ Jelen tanulmány elsődlegesen a fent említett három fő kötelezettség tárgyalását kísérli meg és – figyelembe véve a terjedelmi korlátokat, illetve tekintettel a téma specifikus jellegére – a szerződésszerű teljesítés történeti kialakulásának tárgyalásától eltekint azzal, hogy jelen tanulmány olvasóinak figyelmébe ajánlja a téma hazai és nemzetközi fejlődésével foglalkozó tudósainak műveit.⁶

Szerződésszerű áru szolgáltatása

Az Egyezmény szerint az eladó kötelezettsége az áru szolgáltatása, a vevő kötelezettsége az áru átvétele és vételárának megfizetése.⁷ A szerződésszerű áru követelménye elengedhetetlen feltétele a szerződésben meghatározott követelmények maximális teljesülésének. Az áru átadása, szolgáltatása az eladó elsődleges kötelezettsége. Az áru szerződésszerűségét *expressis verbis* határozza meg az Egyezmény

² Lásd részletesen a T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről (Indokolással).

³ CISG: Table of Contracting States, elérhető: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/countries.html>.

⁴ Egyezmény 8. és 9. cikkei; Ptk. 6:58. §, 6:59. §, 6:62. § és 6:63. §; lásd bővebben: Juhász [2015], 38.; Szalma [2014], 461.; Blutma–Görög [2013], 278.

⁵ Lásd bővebben: Kovács [2015], 3–5.; Glavanits–Rácz [2014], 39–59.; Verebics [2014], 31–38.

⁶ Máttyás [2009], 629–636.; Bach [2010], 234–241.

⁷ Egyezmény 30. és 53. cikkei.

35. cikk (2) bekezdése.⁸ Ebből következően a feleknek a szerződésben kifejtett, általuk közösen meghatározott feltételeknek eleget kell tenniük. A kereskedelmi szokások alkalmazásánál szintén a felek közös döntésén alapul a szerződéskötés és a szerződés szerűség megtartása.⁹ Az egyik legismertebb ügy a szerződés szerű áru szolgáltatása kapcsán az új-zélandi kagylók esete,¹⁰ amelyben a svájci illetőségű eladó Új-Zélandról kagylókat szállított Németországba a német vevő részére. Habár a vevő országába szállított kagylók az ott előírt egészségügyi határértéket meghaladó kadmiumszintet tartalmaztak, nem lehetett azt bizonyítani, hogy a kagylók egyebekben nem felelnének meg a szerződésnek és az Egyezmény arra kikötött szabályának [35. cikk (2) bekezdés a) pont]. A felek vitás kérdésüket bírósági útra terelték, ahol a bíróság úgy ítélte meg, hogy a svájci eladó nem sértette meg a szerződést. Maga a kadmiumkoncentráció a bíróság szerint megfelelő volt, mivel a kagylókat azóta is fogyasztották. Ezen kívül a bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 35. cikk (2) bekezdés a) és b) pontjai nem kötelezik az eladót olyan áruk szállítására, amelyek megfelelnek a behozatali államban hatályos törvényeknek vagy egyéb jogszabályoknak, hacsak nem ugyanazok a rendelkezések léteznek a kiviteli államban is, vagy a vevő tájékoztatta az eladót az ilyen tartalmú rendelkezésekről, figyelembe véve az eladó ilyen típusú szakértői ismereteit.¹¹

A Ptk. tömörebb fogalmazásban mondja ki, hogy a szolgáltatást a kötelem tartalmának megfelelően kell teljesíteni.¹² A szolgáltatás minősége alatt szabályozza a szerződés szerű árut és annak teljesítési kötelezettségét.¹³ *Kisfaludi* a Ptk. Kötelmi jogi magyarázata során úgy fogalmaz, hogy a „szerződést a felek mindig valamilyen szükséglet kielégítése céljából kötik”, amely akkor nyeri el funkcióját, ha „a jogosult

⁸ Egyezmény 35. cikk (2) bekezdése: A felek ellenkező megállapodása hiányában az áru nem szerződés szerű, kivéve ha

a) alkalmas azokra a célokra, amelyekre más, azonos fajtájú árukat rendszerint használnak,

b) alkalmas bármely olyan meghatározott célra, amelyet a szerződés megkötésének időpontjában kifejezetten vagy hallgatólagosan az eladó tudomására hoztak, kivéve ha a körülmények arra utalnak, hogy a vevő nem bízott, vagy ésszerűtlen lett volna, hogy bizzon az eladó szakismeretében és megítélésében,

c) rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyekkel az eladó által a vevőnek bemutatott minta vagy modell rendelkezik,

d) az azonos fajtájú áruknál szokásos, vagy ennek hiányában az áru megőrzésére és megóvására alkalmas módon tárolták, illetve csomagolták.

⁹ *Rézei* [1984], 29–31.

¹⁰ CLOUT case No. 123. (Germany, 8 March 1995, Bundesgerichtshof – New Zealand mussels case). Elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950308g3.html>.

¹¹ Lásd uo. II. 1. bbb) alpont. A jogeset bővebb értelmezéséhez lásd: *Flechtner* [2007], 3–9.

¹² Ptk. 6:34.§

¹³ Ptk. 6:123.§ (1) bekezdés.

szükséglete valóban kielégítést nyer¹⁴. Részletes szabályozása folytán a feleknek nem kell külön megállapodniuk a minőségi követelményekben, hiszen azt a Ptk. már rendezi.¹⁵ Az Egyezmény alapján a szerződés szabályszerű teljesítésével a kötelelem megszűnik, és ezáltal a jogosult szükségletei teljes körűen kielégítést nyernek. Az eladónak helytállási kötelezettsége van az áru hibátlan szolgáltatásáért: fajtájáért, mennyiségéért, minőségéért, valamint a megfelelő csomagolásért. Ebből következően a hibás teljesítés valamennyi fajtáját átfogja az Egyezmény 35. cikke.¹⁶ Az említett tulajdonságokat a szerződésben a felek szintén közösen határozzák meg, tehát a szerződésszegés vizsgálatakor ez az objektív mérce az, amitől a nem szerződésszerű teljesítés vagy a nem teljesítés függ.¹⁷

Közös pont a minőségi meghatározás során mindkét jogforrásban a minta vagy modell bemutatása szerinti szerződéskötés. A mintában vagy modellben történő megegyezés „a tulajdonságok megkövetelésének jogi alapja”.¹⁸ A Ptk. szintén ismeri a minta szerinti vételt: ha a felek a szerződés tárgyát képező dolog valamely tulajdonságát mintára hivatkozással határozzák meg, az eladó köteles a minta hivatkozott tulajdonságának megfelelő dolgot szolgáltatni.¹⁹ Az eladó a mintának mindenben megfelelő dolgot köteles a vevő részére adni, és ehhez képest alakul az eladó felelőssége. Vita esetén a vevőt terheli annak bizonyítása, hogy a hiányosság vagy a hiba a mintában is megvolt-e, ha a mintát a vevő nem kapta kézhez. A teljesítési kötelezettség a dolog teljesítésének helyéből, idejéből és a kötelezettség tartalmából tevődik össze. Ezeket a felek szintén a szerződésben határozhatják meg (ennek hiányát az Egyezmény és a Ptk. is *per definitionem* kimondja), ennek ellenére előfordulhatnak olyan esetek, amikor az egyik fél nem a meghatározott időben, hanem előbb teljesít, vagy nem a szerződésben meghatározott dolgot nyújtja.²⁰ Az Egyezmény nem tesz fő- és mellékkötelezettségek között különbséget sem a vevő, sem az eladó oldalán, azok megszegését egyformán szankcionálja. Ha az eladó nem tesz eleget a szerződésszerű áruval történő szolgáltatási kötelezettségének, akkor felel az áru minden olyan fogyatékoságáért, ami a kárveszélynek a vevőre való átszállása idején

¹⁴ *Biró et al.* [2013], 206–207.

¹⁵ Ptk. 6:123.§ (1) bekezdés e) pont: A szolgáltatásnak a teljesítés időpontjában alkalmasnak kell lennie a rendeltetése szerinti célra, így meg kell felelnie a jogszabályban meghatározott minőségi követelményeknek.

¹⁶ *UNCITRAL* [2012], Digest of Article 35 case law.

¹⁷ *Sándor-Vékás* [2005], 202.

¹⁸ Uo. 208.

¹⁹ Ptk. 6:203.§ (1) bekezdés.

²⁰ *Takáts* [1989], 73–77.

megvolt, még akkor is, ha fogyatékoság csak később válik ismertté.²¹ Véleményem szerint itt láthatjuk tisztán, hogy miként oszlik meg a vevő és az eladó között a kockázat, választóvonalként határozva meg ezzel a kárveszély vevőre történő átszállásának az időpontját. Az időpontot a felek szerződése dönti el főszabály szerint. Vannak esetek, amikor ezt a szerződésben nem kötik ki, ekkor az Egyezmény 67–69. cikkei határozzák meg a kárveszélyátzállás időpontját. Ezt a logikát követi a Ptk. is, amikor kimondja, hogy a teljesítéssel a kárveszély, ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a másik félre száll át.²²

Határidő előtti szállítás esetén az eladó a határidő elteltéig jogosult a hiányzó részt szolgáltatni vagy bármely mennyiségi hiányt pótolni, illetve a szerződésnek meg nem felelő árut kicserélni, feltéve, hogy e jogosultság gyakorlása nem okoz a vevőnek észszerűtlen kényelmetlenséget, illetve költséget.²³ Így nem azt mondja ki az Egyezmény, hogy a vevő beleegyezése nélkül nincsen mód a határidő előtti szállításra, hanem hogy bármilyen hiányosságot az eladó a tényleges szállítási határidőig pótolni köteles. Itt is érvényesül az a szabály, hogy az áru elfogadásával a vevő részéről beállnak mindazok a kötelezettségek, mintha az árut a teljesítési időben vette volna át.²⁴ A határidő előtt szolgáltatott áru fogyatékoságainak kijavítását szolgáló eszközök határtalan felhasználásával élhet az eladó, természetesen a vevő méltányos érdekeinek szem előtt tartásával, ha a fogyatékoság orvoslása nem okoz a vevőnek észszerűtlen kényelmetlenséget vagy költséget.²⁵

A Ptk. kissé eltérően fogalmaz: a jogosult a teljesítési idő előtt felajánlott teljesítést köteles elfogadni, ha az lényeges jogi érdekét nem sérti és a kötelezett az ezzel járó többletköltséget viseli.²⁶ A dologszolgáltatások körében gyakran előforduló rakározással, őrzéssel, romlékonysággal összefüggő többletköltségeket a jogszabályból adódóan a kötelezettnek kell viselnie. Az idő előtti teljesítés elfogadása nem érinti a másik fél (vevő szolgáltatása) teljesítésének esedékességét. Ez leginkább a vételár kifizetésének kérdésére terjed ki, mivel itt az Egyezménytől eltérően a vevő nem köteles az eladó korábbi teljesítéséhez mérten a vételárat a szerződésben meghatározott teljesítési időpont előtt kifizetni. Közös a két jogforrásban, hogy az idő előtt teljesített dologban bekövetkezett károkért a kötelezett felel.²⁷ Kovács szerint „[v]áltozat-

²¹ Egyezmény 36. cikk (1) bekezdés.

²² *Sándor–Vékás* [2005], 213.

²³ Egyezmény 37. cikk.

²⁴ *UNCITRAL* [2012], Digest of Article 37 case law.

²⁵ *Sándor–Vékás* [2005], 213.

²⁶ Ptk. 6:36.§

²⁷ *Bíró et al.* [2013], 76.

lanul nincs szükség az érdekmúlás bizonyítására az ún. fix határidő esetén, vagyis akkor, ha a felek a szerződésben az új Ptk. 6:35. §-ának (1) bekezdése szerint a határnapot megállapították, továbbá, ha a szolgáltatást csak felismerhető rendeltetésének megfelelő időpontban lehet felhasználni. Ilyen lehet egy meghatározott időpontra kitűzött rendezvény megtartásához szükséges létesítmény (pl. színpad) elkészítése, vagy a rendezvényen kiosztható ajándékok kellő időben történő átadása”.²⁸ Az eladó az árut szolgáltatni köteles, ha a szerződés határnapot állapít meg, vagy ha a szerződés alapján a határnap megállapítható, akkor ezen a napon kell teljesítenie. Ha a szerződés határidőt állapít meg, vagy a szerződés alapján a határidő megállapítható, a határidőn belül bármely időpontban teljesíthető a szerződés, eltekintve attól, ha a körülményekből az következik, hogy az időpontot a vevő választhatja meg. Általános szabályként a szerződés megkötését követő ésszerű időn belül lehet teljesíteni.²⁹

Az áru hibátlan szolgáltatásával kapcsolatos kötelezettséget az Egyezmény úgy határozza meg, hogy az eladó köteles az árut a szerződésben meghatározott mennyiségben, minőségben és leírás szerint, valamint a szerződés előírásainak megfelelően tárolt, illetve csomagolt módon szolgáltatni.³⁰ Ez kulcsfontosságú rész az eladó kötelezettségeinek körében, mivel a hibás teljesítés valamennyi lehetséges fajtáját felöleli. Az áru tulajdonságait elsődlegesen a szerződés határozza meg, ebből következően a szerződésszegés vizsgálata objektív mércétől függ. Ez a diszpozitív szabály az Egyezményben az, amely biztosítja, hogy a felek a szerződésben bármilyen követelményben megállapodjanak.

A vevő kötelezettségével, a szerződésszerű áru szolgáltatási követelményével szemben az áru ellenértékének kifizetése és átvétele áll.³¹ Ezek az Egyezmény és a Ptk. szerint is a legfontosabb kötelezettségek a vevő oldalán. Hasonlóan az eladó kötelezettségeihez, a vevő kötelezettségei is diszpozitívak és a felek szerződés szerinti megállapodásától, valamint a közöttük érvényesülő szokásoktól függ, amelyek az Egyezmény szabályait megelőzik. A vételárat a szerződésben meghatározott összegnek megfelelően kell kifizetni, melynek pénzben kell történnie, egy összegben.³² A felek megállapodása alapján a vételárat csekkel vagy váltóval is ki lehet egyenlíteni, amelyet az eladó kifejezett megállapodás esetében köteles elfogadni. Mivel az Egyezmény hatálya alá nem tartoznak a csereszerződések, így természetbeni ellen-

²⁸ Kovács [2016], 11.

²⁹ Egyezmény 33. cikk.

³⁰ Egyezmény 35. cikk (1) bekezdés.

³¹ Egyezmény 53. cikk.

³² UNCITRAL [2012], Digest of Article 53 case law.

szolgáltatással a vevő nem tehet eleget kötelezettségeinek.³³ Ha a vevő nem meghatározott helyen köteles fizetni az eladónak, a vételár megfizetésének a helye az eladó üzleti tevékenységének a helye, vagy ha a fizetést az áru vagy az okmányok átadása ellenében kell teljesíteni, az a hely, ahol az átadás megtörténik.³⁴

A Ptk. eltérő rendelkezésének hiányában, a szolgáltatás teljesítésének helye a kötelezettnek a kötelelem keletkezésének időpontja szerinti telephelye, ennek hiányában székhelye, természetes személy esetén lakóhelye, ennek hiányában pedig szokásos tartózkodási helye. Ha a kötelezettnek több telephelye van, a teljesítés helyének azt a telephelyet kell tekinteni, amely a kötelelemmel a legszorosabb kapcsolatban áll. Ha a kötelelem keletkezését követően a teljesítési hely megváltozik és erről a kötelezett a jogosultat értesíti, a teljesítés helye az új telephely vagy székhely, természetes személy esetén az új lakóhely vagy szokásos tartózkodási hely. A teljesítés helyének megváltozásából eredő többletköltséget a kötelezett előlegezi és viseli.³⁵ Az Egyezmény szemszögéből a vevői kötelezettség akként alakul, hogy ha a vevő nem más, meghatározott időpontban köteles fizetni, úgy a fizetést akkor kell teljesítenie, amikor az eladó a szerződésnek és az Egyezménynek megfelelően a vevő rendelkezésére bocsátja az árut vagy a rendelkezési jogot megtestesítő okmányokat. Az eladó a fizetést az áru, illetve az okmányok átadásának feltételévé teheti. Ha a szerződés az áru elfuvarozására is kiterjed, az eladó útnak indíthatja az árut azzal a feltétellel, hogy az áru vagy áru feletti rendelkezési jogot megtestesítő okmányok csak a vételár megfizetése esetén szolgáltatathatók ki a vevőnek. A vevő nem köteles a vételárat megfizetni, mielőtt lehetséges lenne az árut megvizsgálni, kivéve, ha a felek által megállapított szolgáltatási vagy fizetési feltételek a vevő ilyen lehetőségével összeegyeztethetetlenek.³⁶ A CISG Tanácsadó Testülete 11. számú véleményében az Egyezmény 58. cikkének vonatkozásában kifejti, hogy amennyiben a felek nem állapodtak meg a vételár megfizetését megelőzően bemutatandó dokumentumokkal kapcsolatban, az Egyezmény e cikkét kell alkalmazni szerződésükben. A vevő köteles a vételárat megfizetni, ha az eladó a vevő rendelkezésére bocsátotta mind az árut, valamint az ahhoz tartozó dokumentumokat a szerződésnek és az Egyezmény szabályainak megfelelően. Az Egyezmény 58. cikkében szereplő „rendelkezési jogot megtestesítő okmány” kifejezést úgy kell értelmezni, hogy bármely olyan dokumentumra (elektronikus vagy papíralapú) vonatkozik, amely az okmánnyal rendelkező

³³ Bánrévy [2013], 121.

³⁴ Egyezmény 57. cikk.

³⁵ Ptk. 6:37.§.

³⁶ Egyezmény 58. cikk.

felet olyan jogi helyzetbe hozza, amely egyenértékű az áru birtoklásának jogi helyzetével.³⁷ Fontos rávilágítani arra, hogy ezeken a dokumentumokon nemcsak a klaszszikus „árupapírokat” kell érteni, hanem minden olyan, a fuvarozással kapcsolatban keletkező okmányt, amely igazolja a fuvarozási és áruátvételi szerződés megkötését és amely alapján joggal lehet követelni a jogosultnak (vevőnek) az áru kiadását.³⁸

A Ptk. az Egyezményhez hasonlóképpen határozza meg a teljesítés idejét. A teljesítés ideje meghatározható határnap vagy határidő tűzésével. Határnap tűzése esetén a szolgáltatást ezen a napon kell teljesíteni. Határidő megjelölése esetén a szolgáltatás a meghatározott időtartamon belül bármikor teljesíthető, kivéve, ha az eset körülményeiből az következik, hogy a jogosult választhatja meg a teljesítés időpontját. Ha a szolgáltatás rendeltetéséből a teljesítési idő megállapítható, a szolgáltatást ebben az időpontban kell teljesíteni.³⁹ A vevőnek az átvétellel kapcsolatos kötelezettsége abban áll, hogy mindent, ami tőle ésszerűen elvárható, megtesz annak érdekében, hogy az eladó teljesíteni tudjon, valamint abban, hogy az árut átveszi.⁴⁰

A többlétszolgáltatást a Ptk. az Egyezménnyel azonos módon szabályozza: ennek előfordulása esetén a kötelezett a szerződésben előírtnál nagyobb mennyiség szolgáltatását ajánlja fel, a többlétszolgáltatást a jogosult visszautasíthatja.⁴¹ Dologszolgáltatások esetén is érvényesül az az elv, hogy ha a kötelezett nem annyit teljesít, amennyit a szerződésben vállalt, szerződésszegést követ el. A nem megfelelő teljesítés körébe beletartozik nemcsak a kisebb, hanem a nagyobb mennyiség teljesítése is. Dologszolgáltatások tekintetében ez legtöbbször fajta és mennyiség szerint meghatározott szolgáltatásoknál fordulhat elő. Ha a jogosult a többlétszolgáltatást elfogadja, a többlétszolgáltatással arányosan növelt ellenszolgáltatást köteles teljesíteni a szerződésben kikötött ellenérték teljesítésére vonatkozó szabályoknak megfelelő időben és módon.⁴² A Ptk. megengedő abban a tekintetben, hogy a felek a szerződésükben is megállapodhatnak előre a többlétszolgáltatás átvételét illetően.⁴³

Az Egyezmény a szerződésszegés jellemző esetei közé sorolja a többlétszolgáltatást, ugyanakkor mennyiségi szolgáltatások esetében +/- 5%-os határértékeket enged meg kötelezett szolgáltatása esetében, szemben a Ptk.-ban megengedett ér-

³⁷ CISG Advisory Council Opinion No. 11 – Issues raised by documents under the CISG focusing on the buyer’s payment duty. Elérhető: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op11.html>.

³⁸ *Sándor-Vékás* [2005], 349.

³⁹ Ptk. 6:35.§ (1)–(2) bekezdések.

⁴⁰ Egyezmény 60. cikk.

⁴¹ Egyezmény 52. cikk (2) bekezdés. Vö. Ptk. 6:125.§.

⁴² Ptk. 6:125.§.

⁴³ *Bíró et al* [2013], 210.

téknél.⁴⁴ Itt csak a meghatározott, saját termelésű mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződésnél engedi meg a mennyiségi eltérést, ha a „szolgáltatás jövőbelisége és a mezőgazdasági termelés bizonytalansága indokolja”, csak ebben az esetben lehetséges, hogy az eladó a kikötött mennyiséghez képest 10%-kal kevesebbet (és az Egyezménytől eltérően többet nem) szolgáltatathat, így ezen a mértéken belül a kötelezett terhére nem állapítható meg szerződésszegés.⁴⁵

Tulajdonjog átruházása

Érdekes pontja a szabályozásnak a tulajdonjog átszállása. Az Egyezmény 30. cikkének megengedő voltából következik, hogy a felek megállapodása a vételár teljes kifizetéséhez kapcsolódóan teheti függővé. A Ptk. szabályai szerint ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és erre tekintettel a dolog birtokának átruházása szükséges.⁴⁶ Az eladó az árut harmadik személy mindennemű jogától vagy igényétől mentesen köteles szolgáltatni, kivéve ha a vevő beelegyezett, hogy az árut ilyen joggal vagy igénnyel terhelten veszi át.⁴⁷

A Ptk.-ban „a szerződésszegés jogintézménye logikailag és funkcionálisan egyaránt szorosan kapcsolódik a törvénynek a szerződészerű teljesítésére irányadó szabályaihoz”.⁴⁸ Az adásvételi szerződés megkötésekor az eladó dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles. Megjelöli a szerződés minimális tartalmi kellékeit: a dolog meghatározását, a vételár megállapítását, valamint a felek egybehangzó akaratnyilatkozatát, mely a tulajdonjog átruházására irányul.⁴⁹ Az eladó köteles a szerződésnek megfelelően teljesíteni, hasonlóképpen az Egyezményhez. Az együttműködési kötelezettségnek, akárcsak az ajánlat elfogadása során, a szerződés megkötésekor is érvényesülnie kell. Ennek keretein belül teret kell adni a tájékoztatási kötelezettség megvalósulásának is. A tájékoztatási kötelezettségnek ki kell terjednie a „dolog tulajdonságaira és annak ér-

⁴⁴ Sándor–Vékás [2005], 322.

⁴⁵ Bartal–Darázs–Harmathy [2013]; 64.

⁴⁶ Ptk. 5:38.§.

⁴⁷ Egyezmény 40. cikk első mondat.

⁴⁸ Bíró *et al.* [2013], 221.

⁴⁹ Ptk. 6:215.§; l. még: Bodzási [2014], 3–4.

tékeire, használhatóságával kapcsolatos lényeges minden körülményre és a dologra vonatkozó esetleges jogokra és kötelezettségekre”.⁵⁰

A Ptk. a tulajdonjog átruházásához megkíván bizonyos feltételeket, melyek a szerzés jogcíme és az átruházás vagy másképpen a szerzésmód. A tulajdonjog átszállása csak a dolog átruházásával nem jön létre, ennek valamilyen jogcímen kell alapulnia, előbb említett két mozzanat szükséges hozzá. A szerzésmód esetében a kötelmi jogi mozzanaton kívül szükséges a dologi jogi mozzanat, magának a dolognak az átadása: a dolog fizikai hatalomba való kerülése, kézből kézbe adása. A tulajdonjog megszerzésének időpontja általában a dolog tényleges átadásakor történik. Időbeli sorrendiségét tekintve a dolog átadása az arról szóló szerződés létrejöttét követi. „Az új tulajdonost rendszerint a dolog megszerzésének időpontjától kezdődően illeti meg a birtoklás, a használat, hasznok szedésének a joga, továbbá a rendelkezési jog, illetőleg terhelik az e jogokkal járó kötelezettségek.”⁵¹

Az Egyezményben az eladó az árut harmadik személynek minden jogától vagy igényétől mentesen köteles szolgáltatni. Ez alól kivételt jelent, ha a vevő beleegyezik, hogy az adott árut ilyen joggal vagy igénnyel terhelten veszi át. Az eladó jogszavatossági kötelezettsége kiterjed a tulajdonjog átruházási kötelezettségén túl a dolog birtokbaadási kötelezettségén át a dolog zavartalan használatának biztosításáig.⁵² Az Egyezmény ezen rendelkezése körében a cikk magyarázata külön kiemeli, hogy igen kevés eset⁵³ érintette az Egyezmény 41. cikkének alkalmazását, mivel alapvetően a bíróság arra összpontosított, hogy az eladónak ezen kötelezettségei megsértése a szerződés és az Egyezmény egyértelmű megsértése.⁵⁴ A bíróság egyik határozatában megállapította, hogy az eladó megsérti az Egyezmény 41. cikkét, ha az árut az eladó korlátozásoknak vetette alá azokban az országokban, amelyekben a vevő az árutak viszonteladóként értékesítené, kivéve ha a vevő a korlátozásba előzetesen beleegyezett.⁵⁵

⁵⁰ *Bartal–Darázs–Harmathy* [2013], 37–38.

⁵¹ *Petrik–Pomeisl* [2013], 65–68.

⁵² *Sándor–Vékás* [2005], 251–252.

⁵³ Számszerűen 14 jogeset található az Egyezmény 41. cikkére vonatkozóan, lásd: https://www.iicl.law.pace.edu/cisg/search/cases?case-terms=&exact_date=&start_date=&end_date=&descriptors=&article%5B%5D=4614.

⁵⁴ *UNCITRAL* [2012], Digest of Article 41 case law.

⁵⁵ CLOUT case No. 176. (Austria, 6 February 1996, Oberster Gerichtshof – Propane case). Elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960206a3.html>.

Okmányok átadása

Az áruhoz tartozó okmányok átadásának szükségszerűsége sem elhanyagolható, ezt mutatja az Egyezmény e körben tett részletes szabályozása. Ha nem meghatározott más helyen kell szolgáltatnia, az eladó áru szolgáltatására vonatkozó kötelezettsége az árut a vevőhöz való továbbítás céljából az első fuvarozónak átadni (ha az adásvételi szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is). Abban az esetben, ha a felek tudták, hogy az áru meghatározott helyen van, vagy meghatározott helyen gyártják, illetve állítják elő, úgy az árut ezen a helyen a vevő rendelkezésére kell bocsátani. Ugyanez alkalmazandó abban az esetben is, ha a szerződés egyedileg meghatározott vagy meg nem határozott olyan árura vonatkozik, amelyet meghatározott árukészletből kell szolgáltatni, gyártani vagy előállítani. Egyéb esetekben az árut a vevő rendelkezésére bocsátani azon a helyen kell, ahol az eladó telephelye a szerződéskötés időpontjában volt.⁵⁶ Ha az eladó a szerződéssel vagy az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban az árut fuvarozónak adja át, és a szerződésben szereplő áru azonosítása akár az árun található jelzések, akár a fuvarokmányok útján vagy más módon egyértelműen nem valósítható meg, az eladó köteles a vevőt az áru feladásáról értesíteni, s az értesítésben az árut pontosan meghatározni. Abban az esetben, ha az áru elfuvarozásáról az eladó köteles gondoskodni, minden olyan szerződést meg kell kötnie, ami ahhoz szükséges, hogy az árut a körülményeknek megfelelő fuvarszelvényekkel és az ilyen fuvarozásnál szokásos feltételek szerint a meghatározott helyre szállítsák. Ha az eladó nem köteles szállítmánybiztosítást kötni, a vevő kérésére minden olyan rendelkezésre álló információt meg kell adnia, ami ahhoz szükséges, hogy a vevő e biztosítást megköthesse.⁵⁷ Ha az eladó az árura vonatkozó okmányok átadására köteles, ezt a szerződésben meghatározott időben, helyen és formában kell megtennie.⁵⁸ Ahogy erről az Egyezmény 9. cikke is rendelkezik, a felek között kialakult szokások vagy szokványok meghatározzák, hogy milyen dokumentumokat kell átadni az adásvétel során. Egyes Incoterms⁵⁹ paritások kikötése⁶⁰ esetében az

⁵⁶ Egyezmény 31. cikk.

⁵⁷ Egyezmény 32. cikk.

⁵⁸ Egyezmény 34. cikk első mondat.

⁵⁹ International Commercial Terms – Nemzetközi Kereskedelmi Feltételek: a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (International Chamber of Commerce – ICC) 1936-ban létrehozott és többszöri módosítással, kiegészítéssel jelenleg is hatályos nemzetközi szokványok, amelyeket a nemzetközi kereskedelemben a szerződő felek számos alkalommal használnak szerződésükben az áruk szállítása során. Jelenleg a 2011. január 1-jétől hivatalos 2010-es Incoterms szabályok vannak érvényben.

⁶⁰ Bővebb kitékintés az alkalmazható paritásokról: *Bíró* [2013], 133–148. Lásd továbbá: Resources for business – Incoterms Rules, ICC. Elérhető: <https://iccwbo.org/resources-for-business/inco->

adott szokványból következik az átadandó okmányok köre.⁶¹ Ezt az Egyezmény a 30. cikkben mint az adásvétel nélkülözhetetlen kellékeként határozza meg, amely az eladó alapvető kötelezettségei közé tartozik.⁶² Az okmányok korábbi időpontban való átadása esetén az eladó a szerződésben meghatározott átadási időpontig az okmányokban meglévő bármely hibát kiigazíthat, feltéve hogy e jogának gyakorlása a vevőnek nem okoz észszerűtlen kényelmetlenséget vagy észszerűtlen költséget.⁶³ A dokumentum fajtáját az Egyezmény nem határozza meg, hiszen azt a konkrét szerződés ismeretében lehet csak tudni. Azonban támpontnak az Egyezmény 32. cikkében megemlíti néhányat, *ad exemplum*: az áru azonosítására szolgáló okmányok, az áru biztosításával kapcsolatos okmányok, minőségi tanúsítványok, származási jegy, stb.⁶⁴ Az okmányok átadására vonatkozó kötelezettség elmulasztása esetén az eladó szerződésszegést követ el, és az adott esetben alapvető szerződésszegésnek minősül, amely a vevőt a szerződéstől való elállásra jogosíthatja fel.⁶⁵ Azt, hogy mely dokumentumokat kell átadni, a felek közötti szokások, illetve szokványok is megállapíthatják. Legáltalánosabb szokványok egyike az Incoterms, amelynek klauzulái a szállítás típusától és a költség-, illetve kockázatviselés fajtájától függően határozzák meg a szerződésszerű teljesítés eladó és vevő közötti megosztását.

A Ptk. a szerződés teljesítése cím alatt szabályozza a kárveszély átszállását.⁶⁶ Kárveszélynek „a dologban bekövetkezett károkkal összefüggő intézményt” tekintjük.⁶⁷ Ahogy a Ptk. kommentárja e tekintetben fogalmaz: „[...] ilyen módon a kárveszélyviselés kötelezettsége a jogosultságok között jelenik meg, egyértelmű, hogy a törvény értelmében a kárveszély a dologban bekövetkezett károkkal összefüggő intézmény, s a kárveszély viselésének kötelezettsége a tulajdonost terheli. Ebből az következik, hogy a szerződés teljesítésének a kárveszély átszállását kiváltó hatása is csak a fenti korlátok mellett értelmezhető. Nyilvánvalóan nem beszélhetünk ilyen hatásról akkor, ha a szerződésnek nem dolog a közvetett tárgya, hiszen akkor a dologban beállott kár nem juthat jelentőséghez. Ha például tisztán tevékenység végzésére

terms-rules/.

⁶¹ Sándor–Vékás [2005], 176–177.

⁶² Az eladó köteles a szerződés és az Egyezmény előírásainak megfelelően az árut szolgáltatni, az áru tulajdonjogát átruházni és az árura vonatkozó minden okmányt átadni.

⁶³ Egyezmény 34. cikk.

⁶⁴ Sándor–Vékás [2005], 196.

⁶⁵ Egyezmény 34. cikk, 45. cikk és 49. cikk (1) bekezdés.

⁶⁶ Ptk. 6:122. § A teljesítéssel a kárveszély – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a másik félre száll át.

⁶⁷ Bíró *et al.* [2013], 205–206.

irányul a szerződés, a kárveszély viselése nem értelmezhető.⁶⁸ Szolgáltatás esetén a kötelezett köteles a jogosultnak átadni a szolgáltatásról szóló tájékoztató leírásokat és egyéb dokumentumokat.⁶⁹ Ez a kötelezettség nem csak a dologhoz elengedhetetlenül szükséges dokumentumokat jelenti, hanem azokra is kiterjed, amelyek az adott helyzetben általában elvárható módon kapcsolódnak a szolgáltatáshoz.⁷⁰ Azonban a dolog szállítása esetére fuvarozási szerződés kötése során lehetőség van fuvarlevél kiállítására, ha erre a feladó utasítja a fuvarozót. A fuvarozó által kiállított fuvarlevél az ellenkező bizonyításáig bizonyítja a fuvarozási szerződés létrejöttét, a küldemény átvételét, valamint – a fuvarozó által a fuvarlevélbe tett fenntartás hiányában – azt, hogy a küldemény és csomagolása az átvételkor külsőleg jó állapotban volt, és hogy a küldemények száma a fuvarlevélben közölttel megegyezik, ha a fuvarlevelet a feladó és a fuvarozó is aláírta, és a fuvarlevél tartalmazza:

1. a küldemény átvételének helyét és időpontját;
2. a feladó, a címzett és a fuvarozó nevét és címét;
3. a kiszolgáltatás helyét;
4. a küldemény megnevezését, csomagolási módját, veszélyességének az adott fuvarozási ág szerinti megjelölését, darabszámát, jelét, számát, tömegét vagy más módon kifejezett mennyiségét.⁷¹

Verebics [2013] egyik tanulmányában kifejti, hogy a Ptk. rendszerében „[a] fuvarlevél kiállítása továbbra sem kötelező, ám ha kiállításra kerül, úgy az írásbeliségnek (mely papíralapú és elektronikus dokumentum formájában való megjelenést egyaránt jelenthet), mint a tartalommal szembeni (alapinformációk) követelményeknek egyaránt meg kell felelnie. A feladó a küldemény fuvarozás során történő kezeléséhez szükséges információkat a csomagoláson, ennek hiányában a küldeményen köteles feltüntetni, veszélyes áru esetén a veszély elkerüléséhez szükséges tájékoztatást is megadni: utóbbi hiányában a fuvarozó az áru átvételét megtagadhatja. A feladó rendelkezési joga a küldemény kiszolgáltatásáig érvényesül, a fuvarozó azonban a fuvarozás megkezdését követően – ha ez rá nézve terheesebb – a kereskedelmi észszerűség mértékével mért biztosítékhoz kötheti. A fuvarozó felelősségét korlátozó korlátozás vagy kikötés a jövőben akkor is semmis, ha az a súlyos gondatlansággal okozott károkra vonatkozik. A szándékosan vagy a súlyos gondatlansággal okozott károktól eltekintve a fuvarozási szerződés alapján támasztott követelések – változat-

⁶⁸ Polgári jog I–IV. – Új Ptk. – Kommentár a gyakorlat számára, utolsó frissítés: 2016. augusztus 15.

⁶⁹ Ptk. 6:123.§.

⁷⁰ *Biró et al.* [2013], 210.

⁷¹ Ptk. 6:258.§.

lanul – egy év alatt évülnek el.”⁷² Érdeemes megjegyezni, hogy a Ptk. kommentárja szerint továbbra is irányadó lehet a Kúria azon határozata, amely szerint nemzetközi gépkocsi-fuvarozás esetén a fuvarlevél adataival kapcsolatos törvényi vélelemmel szemben ellenbizonyításnak van helye.⁷³

Összefoglaló gondolatok

Három egyszerűnek tűnő kötelezettsége van azoknak a feleknek, akik szolgáltatás vagy áru kereskedelmének tárgyában szerződést kötnek egymással: szerződés-szerű szolgáltatás nyújtása, tulajdonjog átruházása és az okmányok átadása. Nem is gondolhatnánk lehetetlen küldetésnek a felek részéről ezek együttes teljesítését, azonban mind a nemzetközi példák, mind a hazai joggyakorlat megerősítheti, hogy nem minden esetben sikerül ezek megtartása a felek részéről. Számos akadályozó tényező van egy kereskedelmi ügylet során, amelyeknek a megoldása szakértelmet, nagyfokú „rutint” és nem utolsósorban a vonatkozó jogszabályok ismeretét teszi szükségessé. Meglátásom szerint a helyzet mégsem ad kétségbeesésre okot, hiszen, ahogy a fenti tanulmányban is kifejtésre került, mind a Ptk., mind az Egyezmény elsődleges célja, hogy segítse a feleket a szerződés-szerű teljesítés során definíciókkal, egyértelmű felsorolásokkal. Továbbá olyan megoldási javaslatokat is adnak, amelyek a szerződéstől történő elállás elkerülését teszik lehetővé, ösztönözve ezáltal is a feleket a szerződés fogalmába is benne foglalt kölcsönös együttműködésre.

Irodalomjegyzék

- Bach, Ivo* [2010]: A Bécsi Vételi Egyezmény újabb gyakorlatához. *Magyar Jog*, 4. sz., 234–241.
- Bánrévy Gábor* [2013]: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Szent István Társulat, Budapest.
- Bartal Géza – Darázs Lénárd – Harmathy Attila* [2013]: Polgári Jog. Kötelmi jog. – Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. HVG-Orac, Budapest.
- Bíró Gabriella* [2013]: A nemzetközi kereskedelmi szokványok jelentősége az INCOTERMS 2010 szabályainak tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 2013/3. 133–148.
- Bíró György – Farkas Attila László – Fuglinszky Ádám – Kisfaludi András – Molnár Ambrus – Petrik Béla – Vékás Lajos – Wellmann György* [2013]: Polgári Jog. Kötelmi Jog – Első és Második rész. HVG-Orac, Budapest.
- Blutman László – Görög Márta* [2013]: Alapvető alanyi jogi pozíciók a Polgári Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlöny*, 6. sz., 273–285.

⁷² Verebics [2013], 592.

⁷³ BH 1995.9.529.

- Bodzási Balázs* [2014]: A szerződéskötés általános szabályai az új Ptk.-ban I. *Céghírnök*, 5. sz., 3–4.
- Földi András – Hamza Gábor* [2008]: A római jog története és intézményei. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Flechtner, Harry M.* [2007]: Conformity of Goods, Third Party Claims, and Buyer’s Notice of Breach under the United Nations Sales Convention (“CISG”), with Comments on the “Mussels Case,” the “Stolen Automobile Case,” and the “Ugandan Used Shoes Case”. *University of Pittsburgh School of Law Working Paper Series*, 2007/64. Elérhető: <http://law.bepress.com/pittlwps/art64/>.
- Glavanits Judit – Rácz Diána* [2014]: Szerződésszegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk.-ban. *Külgazdaság Jogi Melléklet*, LVIII. évf., 5–6. sz., 39–59.
- Juhász Zoltán* [2015]: A szerződési szabadság és határai alkotmányjogi és magánjogi nézőpontból, valamint a „*clausula rebus sic stantibus*” elve. *Közjogi Szemle*, 1. sz., 32–41.
- Kovács László* [2015]: Változások a szerződésszegés szabályozásában I. *Céghírnök*, 10. sz., 3–5.
- Kovács László* [2016]: Változások a szerződésszegés szabályozásában V. *Céghírnök*, 3. sz., 11–14.
- Mátyás Imre* [2009]: A Bécsi Vételi Egyezmény két évtizede és lehetséges hatása az egységes európai szerződésjog kialakítására. Előzmények, tapasztalatok, következtetések. *Magyar Jog*, 10. sz., 629–636.
- Petrik Ferenc – Pomeisl András* [2013]: Polgári Jog. Dologi Jog. HVG-Orac, Budapest.
- Réczei László* [1984]: Az 1964. évi hágai és az 1980. évi bécsi konferenciák által kidolgozott vételi egyezmények alkalmazása és működése. Összehasonlító jogi tanulmány. A külkereskedelmi szakjogászképzés segédanyaga (kézirat). ELTE, Budapest.
- Sándor Tamás – Vékás Lajos* [2005]: Nemzetközi adásvétel. HVG-Orac, Budapest.
- Szalma József* [2014]: A polgári és a kereskedelmi jog kapcsolata az új Ptk. fényében. *Jogtudományi Közöny*, 10. sz.
- Takáts Péter* [1989]: Teljesítés a nemzetközi adásvétel körében – A CISG és az ÁSZF. *Jogtudományi Közöny*, 2. sz., 73–77.
- UNCITRAL* [2012]: UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods. United Nations, New York. Elérhető: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-toc.html>.
- Verebics János* [2013]: Az üzleti élet szerződése az új Ptk.-ban. *Magyar Jog*, 10. sz., 588–597.
- Verebics János* [2014]: A szerződés teljesítése és a szerződésszegés az új Ptk.-ban. *Gazdaság és Jog*, 7–8. sz., 31–38.